

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΗΞΕΙΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ

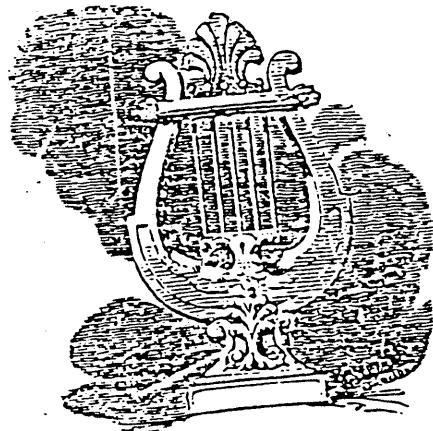
ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ

ΥΨΗΛΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝΤΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

(1 Νοεμβρίου 1901)

• ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1901

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΤΡΙΣΗΜΟΤ ΡΤΘΜΟΤ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΣΜΑΣΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Ανεγνώσθη τῇ 31 Ἰανουαρίου ἐν τῇ ΟΒ' ταχτικῇ συνεδρίᾳ).

§ 1. Περὶ τοῦ ἀπό τίνος χρόνου καὶ αὗθις ἀναφύεντος σπουδαιοτάτου ζητήματος, δἰπερ ἀπασχολεῖ τὸν ἡμέτερον Μουσικὸν Σύλλογον καὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς μουσικοὺς κύκλους, τούτεστι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισήμου, εἰ μὴ ἐν τοῖς ἀσμασὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐθεώρησα καὶ ἐγὼ καθηκόν μου δπως, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου, ἐργασθῶ καὶ ὑποβάλω τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν μου εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν.

§ 2. Πρὸ τούτου δημώς κρίνω καλὸν νὰ παρατηρήσω ἀπαξ διαπαντίδες δι, λίαν ἐλαττωματικῶς ἀντιλαμβάνονται τοῦ ζητήματος οἱ φρονοῦντες, διὸ δὲν ὑπάρχει τρίσημος ρυθμός, ή καὶ ἀν ὑπάρχῃ, πρέπει ν' ἀποβληθῇ ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ἀσμάτων ὡς ἀσεμνος καὶ ὑπορχηματικός, ἐνῷ τὰ τὸν ρυθμὸν τούτον φέροντα ἀσματα, ὃν τὴν γνησιότητα δὲν δυνάμεθα τούλαχιστον καθ' ὀλοκληροῖαν νὰ διαμψισητίσωμεν, μελῳδικωτάτην ἀφίσσι φωνήν, καθόδον δ ρυθμὸς τούτων βαίνεται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τε μητρικῆς καὶ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, οἵτινες κατὰ τὴν δημολογίαν πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδικῶς ἐνασχολουμένων ἐπιφανῶν λογίων ἡμετέρων καὶ ξένων, ὡς θὰ ιδωμεν κατωτέρω, δέον νὰ λαμβάνωνται ὡς βάσις διὰ τὴν ἐρευναν καὶ λύσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων· ἀλλ' εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα.

§ 3. Ὅτι η γραφὴ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς βάσιν ἔχει τὸν ἀπλοῦν χρόνον, τὸν ἐκ μιᾶς δηλονότι θέσεως καὶ ἀρσεως σημαινόμενον καὶ λαμβάνοντα συλλαβὴν μόνον ἐν τῇ θέσει, οὐδείς ἐστιν δ ἀμφιβάλλων· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, οὐδεμία δυσκολία ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀσμάτων, ὡς γνωστὸν παρουσιάζεται, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμία διαφωνία παρ' ἡμῖν ὑφίσταται, καθόδον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πᾶσαι αἱ συλλαβαί, ἀτονοὶ τε καὶ τονούμεναι, κατέχουσι τὰς θέσεις, αἱ δὲ ἀρσεις μένουσι κεναι συλλαβῶν ή, δρθέτερον εἰπεῖν, ἐπαναλαμβάνουσιν αὗται μόνον τὰ τῶν συλλαβῶν φωνέντα.

(Ἐκτέλεσις ἔσματός τινος, οὗτον Κύριε ἐκίσχες εἰς σύντομον Στιγματικὸν μελος) (α).

"Οτι δὲ δὲ δὲ πλοῦς οὗτος χρόνος χρόνιμος θως καὶ ἀρεστὸς εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς καὶ νῦν δὲ τοιοῦτος, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀγρυπνίας καὶ μεγάλας ἀκολουθίας πρὸς παραδιασιν αὐτῶν, εἰς δὲ τὰς συνήθεις ἀκολουθίας φαίνεται ως ἀπηρχαιωμένος πλέον καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὸ μονότονον καὶ βραδὺ αὐτοῦ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψαλλομένου ἄσματος, καὶ τοῦτο ὥδαύτως ἔστιν ἀναντίρροπτον. Ἐπομένως ἀνάγκη ἀναπόδραστος παρουσιάζεται ἡμῖν σημερον δπως ψάλλωμεν μὲ τὸν δίσημον ρυθμὸν, ως καὶ ψάλλομεν ἀναμφισσόλως ἀπαντες.

§ 4. Κατὰ τὸν δίσημον τοῦτον ρυθμὸν λαμβάνονται, ως γνωστὸν, δύο συλλαβαι, ἀντὶ μιᾶς ως ἐν τῷ ἀπλῷ χρόνῳ, (β) οἵτοι μία ἐν τῇ θέσει ἢ το-

(α) Πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ὅτι ἐγὼ ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ, προκειμένου νὰ ἐχθράσω τὴν περὶ τοῦ τριστίμου ρυθμογ νώμην μου, ἐπαναλαμβάνω ἐνίστε καὶ περιπάσεις τινὰς, ἃς καὶ ἄλλαι πρὸς ἐμο ἔλαθον ὑπὸ ὅψιν των, καθόσον γίνεται περὶ αὐτῶν λόγος καὶ ἐν προηγουμέναις διατριβαῖς, καταχωρισθείσαις τῷδη ἐν τῷ Γ'. τεύχει τοῦ παροῦσα ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Γ'. τεύχους τοῦ περιέγοντος τὰς διατριβὰς ταύτας, ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχω γνῶσιν το περιέγομένου αὐτῶν, οὕτως ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν διατριβῶν τούτων παρευρέθην, καθόσον μοὶ ἦτο παντελῶς ἀδύνατον, ἐνεκκ τῆς ἐργασίας μου, μὲ δῆλην τὴν καλὴν θέλησιν, τὴν εἶγον νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου διὰ νὰ λαμβάνω γνῶσιν τῶν ἐν αὐτῷ ἐκάστοτε ἀνακοινωμένων, καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἐπανάληψίς μερικῶν περιπτώσεων. Εἰς τὴν σύνταξιν δὲ ταύτης προέβην ἀριθμὴν λαβῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ «Νέᾳ Ἐφημερίδῃ» συνεχῶς δημοσιευθέντων ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ ρυθμὸς ἐν τοῖς ἔσμασι τῆς ἐκκλησίας», ἐν οἷς ἡ πορθεγματικῶς ἀνερέσετο «ὅτι δὲν ὑπάρχει τρίστημας ρυθμός» Μετὰ λύπης δὲ ἐμάνθανον ὅτι τὸ τοιοῦτον ὑπεστήθειτο καὶ ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ μεριδίος τινός.

Ταταχ γάριν τῆς ἀληθείας.

(β) Εἰς τὰς εὐλόγους παρατηρήσεις τιγῶν, ὅτι ἡμεῖς προχρηματευόμενοι περὶ τοιούτων ζητημάτων συγγέομεν ἐν πολλοῖς τὸν γεόνον πρὸς τὸν ρυθμόν, ἀναρρέει τὴν ἐξῆς σπουδαίαν καὶ ἐμδιθῆ π αρατίγνοις το δεινο Βυζαντινολόγου Κρουμβάγει, τὴν ἀναρρέομένην εἰς τὰ ρυθμικὰ μέτρα τῶν ἔσματων κατὰ τὸν Βυζαντινὸν γεόνον, καθ' οὓς, ως φαίνεται συνέχειν καὶ ἐκεῖνοι τὸν τεχνικὸν ρυθμικὸν ὅρουν, ως συμβαίνει καὶ πρὸ ἡμῖν στήμερον ως πρὸς τὸν μουσικὸν ὅρουν. Ἐντεῦθεν δὲ λαμβάνων ἀριθμὴν οὗτος καὶ θελων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην του, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ εἴγον πλήρη γνῶσιν τῆς ρυθμοποιίας, λέγει ὅτι . . . «Ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἔλειπεν ὅγι τοῦ πράγματος ἡ γνῶσις, ἀλλ ὁ κατάλληλος ὅρος πρὸς γράμματα σημάνεται, διότι οὗτοι εἶδομενοτο ἐντελῶς ἀπὸ τὴν παλαιὰν σχολειακὴν παράδοσιν, τὰς παρεδέχετο ως ἐμπεριέρον μόνον λόγον τὸν διὰ τῆς προσωριακῆς ποιήσεως ἐκφεύγομενον . . .» (Βιβλιοθ.

νουμένη καὶ ἐπομένως ἡ ισχυρά, καὶ μία ἐν τῇ ἀρσει ἡ ἀτονος καὶ ἐπομένως ἡ ἀσθενής, καὶ οὕτω ἀφ' ἐνδος μὲν συντέμνεται ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἄδματος κατὰ τὸ πομισυ τῆς χρονικῆς διάρκειας, τῆς διὰ τοῦ ἀπλοῦ χρόνου δαπανωμένης, διπερ ἐστὶ πλεονέκτημα μέγα ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλευθεροῦται τοῦτο ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τοῦ χρόνου καὶ, αἰρομένης οὗτως ἐκ τοῦ μέσου τῆς ὡς ἐκ τῆς πυκνότητος τοῦ χρόνου προερχομένης μονοτονίας καὶ τραχύτητος, καθίσταται ἐν τῇ ἐκτελέσει του πάντη ἐλεύθερον. 'Ἄλλος' ἐνῷ παρουσιάζει ἡμῖν δ δισπυμος οὗτος ρυθμὸς αὐτὰ τὰ ἀδιαφιλονείκητα πλεονεκτήματα, τὰ οὐδεμίαν σύγκρισιν πρὸς τὰ τοῦ ἀπλοῦ χρόνου ἐπιδεχόμενα, ἐν τούτοις, προκειμένου νὰ διατηρηθῶσιν αἱ μουσικαὶ γραμμαὶ καὶ μελῳδίαι ὡς ἔχουσι πιστῶς καὶ ὡς παρελάβομεν αὐτὰς διὰ τῆς ἴερᾶς παραδόσεως χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν οὐδόλως αὐτάς, ὡς εἶναι ἐπόμενον καὶ πρέπον, προκειμένου, λέγω, νὰ τηρηθῇ ἡ ἀπαράβατος αὐτη συνθήκη, δορυθμὸς οὗτος γίνεται πρόξενος ἀνωμαλίας ἐαυτοῦ, η μᾶλλον εἰπεῖν τῆς ποικιλίας τοῦ ρυθμοῦ, πεις ὡς πάντες γνωρίζομεν ἀποτελεῖ σήμερον τὸ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως τῶν μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

§ 5. Τῇ ἀναντιρρήτῳ πλέον καταστάσῃ γνώμη πάντων τῶν περὶ μετρικῆς καὶ τονικῆς ρυθμοποιίας εἰδικῶς ἐνασχολουμένων λογίων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ὅτι, πρὸς ἕρευναν καὶ λύσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων, δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὅψιν ἐκ παραλλήλου αὗται, στοιχοῦντες καὶ ἡμεῖς καὶ παραδεχόμενοι ὅτι, κατὰ τοὺς κανόνας ἴδιᾳ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, πᾶσα τονούμενη συλλαβὴ, ὡς ἐντονώτερον προφερομένη, δέον νὰ κρτέχῃ τὴν θέσιν οἰουδήποτε ρυθμικοῦ ποδός, προσδαίνομεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν περὶ ὧν δ λόγος ἀνωμαλίῶν, τῶν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ διστίμου τούτου ρυθμοῦ προερχομένων, ἐνεκα τῆς τηρούσεως ἀμφοτέρων τούτων τῶν οὐδιωδῶν δρων καὶ ἀπαραιτήτων στοιχείων.

§ 6. Τὸ μέλος ἐν τῷ δισήμῳ τούτῳ ρυθμῷ προσδαίνον ἐλευθέρως καὶ κανονικῶς καὶ ἀποδίδον ἐκάστη θέσει καὶ ἀρσει ἀνὰ μίαν, ὡς εἰπομέν, συλλαβὴν, (α) αἰφνις κατὰ τὴν πορείαν του προσκρούει, ἀμφιταλαντεύεται καὶ

Μαρχασλῆ τόμος Β'. τεῦχος Δ'). 'Ανάλογόν τι συμβαίνει καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον περὶ τῶν τεγμακῶν τούτων μουσικῶν ὅρων, διότι μὴ καθοὐσθέντων εἰσέτι ἐπαχριθῶς τούτων ἀλυγαχτοῦμεν η καταστήμενη σαρῶς καὶ ὥρισμάνως, καίπερ ἐγροντες ἐπαχρῆ, γνῶσιγ τοῦ πράγματος.

(α) 'Ο Σειμιτέλος τὸν δισήμου τούτου ρυθμόν, τὸν διποτὸν θεωρεῖ ὡς τὸν μελλοντικόν τονική ρυθμοποιία, ἀποκαλεῖ προστηνέστατα «δισύλλαχθον πόδα». (Μετρικὴ Σελ. 116).

ἐπὶ τέλους μὴ δυνάμενον νὰ προχωρήσῃ σταυματῷ· τί συμβαίνει ἐξετάσωμεν.
Λάδωμεν ως παράδειγμα τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος ταύτης αὐτὸν
τὸν ἴδιον εἰρημὸν τῆς ε'. Ὡδῆς τοῦ Κανδρος τοῦ Πάσχα «Ορθοίσωμεν δρθρου
βαθέος . . .» τὸν διορθωθέντα τὸ πρῶτον ηδη ὑπὸ τῶν γνωστῶν μελῶν τοῦ
Συλλόγου καὶ καταχωρισθέντα ἐν τῷ Β'. Τεύχει αὐτοῦ, παραλείποντες τοὺς
ἄλλους ρυθμούς καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὅψιν μόνον τοὺς τρισκήμους. Ἰνα ἀπο-
δειχθῇ δὲ σαφῶς ἡ διαφορὰ αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ λάδωμεν ως βάσιν τοῦ ρυθμοῦ
τὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ δίσημον καὶ νὰ ἐξετάσωμεν δποῖον εἶναι τὸ αἴτιον
τὸ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄσματος τούτου διὰ τοῦ δισκήμου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέ-
λους παρεμποδίζον, διι δὲ ἡ χρῆσις τοῦ δισκήμου φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν τοῖ-
σημον εἶναι φανερόν. Ἐν πρώτοις χωρίσωμεν τὰς συλλαβὰς τῶν λεξιῶν τοῦ
εἰρημοῦ τούτου μίαν πρὸς μίαν καὶ ἀποδώσωμεν ἐκάστην τούτων κατὰ τοὺς
περὶ τονισμοῦ καὶ ρυθμικῆς κανόνας εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῶν θέσιν,
προσέχοντες δπως μὴ παραβιάζωνται τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα ἐνδις ἐκάστου
τῶν στοιχείων τούτων, ἀλλ' ἐκάτερον ἀπολαμβάνη καὶ ἐξασκῆ τὰ ἴδια ἔαυτοῦ
δικαιώματα, ἀπερο κέκτηται ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν λεξιῶν.

Πρός διασδήσιν τοῦ πρόγματος μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὸν ρηθέντα εἰρημένον, ὡς ἔχει ἀπαραλλάκτως ἐν τῷ Εἰρημολογίῳ.

Ωδὴ ε'. Ἡχος α' π
θρι σωμεν ορθρον βα θε ος δι και ar τι μιν
ρου τον νηρον προσοι οισω μεν τω δε ππο οιη π και
Χριστον ο ψο μεθα δι και ο συνηγη λι or δι πα σιζω
ηρ a ra τε ελ λοορ τα

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἢ πρώτην συλλαβὴν «οο» τῆς λεξικῶς «·Οὐθυῖνωμεν» ώς διτονος, δέον νὰ ληφθῇ ἐν τῇ ἀρσει, καὶ οὕτω λαμβάνεται· ἢ δευτέρᾳ «θρι» τῆς αὐτῆς λεξικῶς ώς τονουμένην ἐν τῇ θεσει· ἢ τρίτην συλλαβὴν «σω» ώς διτονος ἐν τῇ ἀρσει — ἔως ἐδῶ ἔχει καλῶς, καὶ ἐὰν μετὰ τὴν συλλαβὴν ταύτην εἶπετο τονουμένην συλλαβὴν, διότιπος θὰ ἔβαινε κανονικῶς καὶ οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον θὰ παρουσίαζε — ήδη δημως ἢ ἀκολουθοῦσα συλλαβὴν

«μεν» είναι διτονος και κατὰ μὲν τὸν περὶ τονισμοῦ κανόνα πρέπει νὰ ληφθῇ εἰς τὴν δρσιν, δ δισημος δὲ ρυθμὸς ἀπαιτεῖ νὰ λάδῃ αὐτὴν ἐν τῇ θέσει και νὰ προχωρήσῃ, λαμβάνων δὲ αὐτὴν ἐν τῇ θέσει και τοι διτονον, ἀναγκάζεται νὰ προσλάδῃ τὴν ἐπομένην και τονουμένην συλλαβὴν «օρ» τῆς ἐπομένης λέξεως «δρθρου» ἐν τῇ δρσει, ἐνῷ πρέπει ἡ μὲν προπογουμένη συλλαβὴ «μεν» ως διτονος νὰ ἀποτελέσῃ μετὰ τῶν προπογουμένων αὐτῆς δύο συλλαβῶν «θρι» και «σω» τρίσημον πόνα, διὰ νὰ τηρηθῶσιν ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ἀπαραβίαστα, ἡ δὲ συλλαβὴ «օρ» ἀντὶ νὰ ληφθῇ εἰς τὴν δρσιν, ως ἀπαιτεῖ αὐτὴν δ δισημος, νὰ ἀποτελέσῃ βάσιν ἐτέρου τρισήμου και νὰ συμπληρωθῇ οὔτος διὰ τῶν ἐπομένων δύο ἀτόνων συλλαβῶν «θρου και βα» τῶν λέξεων^ο «δρθρου βαθέως». Τούτου δὲ μὴ γενομένου και τῆς συλλαβῆς «օρ» ληφθείσης ἔπαξ ἐν τῇ δρσει παρὰ τὸν κανόνα, ἀνατρέπονται οἱ δροι και κατ' ἀκολουθίαν αἱ μὲν θέσεις γίνονται δρσεις, αἱ δὲ δρσεις θέσεις. Ἐντεῦθεν δὲ και τὸ μέλος μὴ δυνάμενον νὰ προχωρήσῃ, ως εἰπομεν, σταματᾷ. Ἐν τοιαύτῃ ἀπροχωρήτῳ περιπτώσει εὐρισκομένου τοῦ ἄσματος — ήτις, ἐν τῷ Εἰρημολογικῷ μέλει καθὼς και ἐν τῷ συντόμῳ Στιχηραρικῷ, συμβαίνει συνήθως, ἐκτὸς δλιγίστων ἔξαιρέσεων, περὶ τὰς δρχὰς τῶν γραμμῶν, ἐνῷ περὶ τὸ τέλος αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἡ μελωδία εύαρεστεῖται νὰ χρονοτριθῇ, πάντοτε δμως και κατὰ σταθερὸν κανόνα, δσάκις μετὰ τὴν τονουμένην συλλαβὴν ἔπωνται δύο διτονοι, ἀδιάφορον ἀν αὗταις ἀνήκωσιν εἰς μίαν και τὴν αὐτὴν συλλαβὴν, ἥ και εἰς τὴν ἐπομένην και ήτις ἀποτελεῖ ἀληθῶς (καλῶς πρέπει νὰ ληφθῇ τοῦτο ὑπ' δψιν) τὴν πέτραν τοῦ σκανδάλου ἐπὶ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου, — ἐν τοιαύτῃ, λέγω, ἀπροχωρήτῳ περιπτώσει εὐρισκομένου τοῦ ἄσματος, δέον, δπως διευκολύνωμεν τὴν πορείαν του, νὰ πράττωμεν ἐν ἐκ τῶν δξῆς δύο: ἥ νὰ διπλασιάζωμεν τὴν τονουμένην συλλαβὴν πάντοτε διὰ τῆς προσλήψεως ἐτέρου χρόνου, ἀποτελοῦντες οὔτω ζεύγη συλλαβῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δισήμου· ἥ νὰ συμπτήσωμεν τὰς μετὰ τὴν τονουμένην ἀκολουθούσας δύο ἀτόνους συλλαβὰς εἰς μίαν και νὰ λαμβάνωμεν αὐτὰς δμοῦ ἐν τῇ δρσει. (Ἐκτέλεσις τοῦ Εἰρημοῦ τούτου κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις).

Λιθωμεν και διερον παράδειγμα ἐκ τοῦ συντόμου Στιχηραρικοῦ ἐκ τοῦ Διξασταρίου τοῦ Πέτρου «Δεῦτε πιστοὶ ἐπαρθῆμεν ἐνθέως» ἐκ τῆς ζ'.
ῶρας τῶν Χριστουγέννων.

ΙΙχος ṣ πα

Δεν τε πι στοι ε παρ θω ω μερ ε ερ θε ε ε ε ε

— 12 —
ως δι και κα τι δωμε ε εερ συγκα τα α α βα α α

σι 17

Δ
9

Ἐθαρμόδυμεν δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰς ἀνωτέρω φοθείσας δύο περιπτώσεις, οἵτοι τὴν διὰ τῆς προσθήκης ἀτέρον χρόνου ἐν ταῖς συλλαβαῖς «Δευ» καὶ «στοι», καὶ τὴν διὰ τῆς προσλήψεως καὶ τῶν δύο ἀτόνων συλλαδῶν «τε πι» καὶ «ε παρ» δύον ἐν τῇ δροσει, πρὸς ἀποκατάστασιν μὲν τοῦ δισήμου ἀποφυγῆν δὲ τοῦ τοισθίμου καὶ ἐκτελέσωμεν αὐτάς. Λέγω διτι, ἀμφότεραι αὗται αἱ περιπτώσεις, εἰς ἃς ἐξ ἀνάγκης κατεφεύγομεν, δπως σώσωμεν τὸν δίσημον, εἰσὶ βεβιασμένατ καὶ ἐπομένως ἀπαράδεκτοι· διότι διὰ μὲν τῆς πρώτης δαπανῶντες καὶ ἔτερον χρόνον ἐκάστοτε, δεδμεύομεν καὶ παρακωλύομεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἄσματος, ἕνεκα τῆς φραδύτητος ταύτης παρὰ τὴν φύσιν τοῦ μέλους τοῦ χαρακτηρίζομένου διὰ τῆς ταχύτητος καὶ μᾶλιστα ἐὰν τύχωσι τοιοῦτοι τρίπομοι πόδες ἀλλεπάλληλοι ὡς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς προκειμένοις ἄσμασι(α). Διὰ δὲ τῆς δευτέρας, λαμβάνοντες δηλονότι καὶ τὰς δύο ἀτό-

(α) Χρῆσιν τῆς πρώτης ταύτης περιπτώσεως, ητοι τῆς διὰ τῆς προσθήκης ἑτέρου χρόνου ἐν τῇ τοιούτῳ συλλαβῇ τῇ ἀκολουθούσῃ δύο ἀτόνοι πρὸς ἐπίτευξιν μὲν τοῦ δισήμου ἀποφυγῆν δὲ τοῦ τρισήμου, ἐποιήσατο ἐν τεσσαρῖς μόνον περιπτώσειν, ὡς ἡδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ, τὸ πρῶτον ἡδη δ σεβοστὸς ἡμῖν "Ἄργων Πρωτοψάλτης καὶ πολύτιμος τοῦ Συλλόγου ἐταῦτας κ Γεώργιος Βιολάκης, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐσγάτως ἐκδοθέντι Δοξαστικήᾳ τοῦ Πέτρου, ἡράκλεις τοὺς ἄλλους τρισήμους ὡς εἶχον εἰς ὅλα τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Εἰς τὸ μέτρον δὲ τοῦτο προεΐη δ σεβοστὸς Μισουσικοῦ διάσκαλος, οὐχὶ βεβίως εξ ἀγνοίας τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἵεροῦ ζήλου ὅπως, διὰ τῆς ὅλως ἀβλαβῆς ταύτης προσθήκης, σώσῃ τὸν χωλακίνοντα δισημον καὶ ἀποφύγῃ τὴν χρῆσιν τοῦ τρισήμου, δι' οὗ θὰ καθίστατο τὸ μέλος ὑπὸ ρυθμικὴν ἐποίην μικτόν. Ο μικτὸς δὲ ρυθμοὺς γνωστὸν ὅτι, μέγιστη τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ Δοξαστικήου δὲν ἡτο ἀνεγνωρισμένος εἰσέτι ἐν τῇ γραφῇ τῶν ἀσμάτων ἡμῶν, ἀλλὰ σιωπηρῶς μόνον καὶ λεληθότως ἀνεγνωρίζετο ἡ μπαρέας χύτοις ἐν χύτοις· ἀρδούμενος λοιπὸν μὴ φενῆ, νεωτεριζῶν, δ πρὸς τὰ πάτρια καὶ τὰ καθεστῶτα μετὰ θρησκευτικῆς ὅλως εὐλαβείας ἀρχασιαμένος, κατέρρυγεν εξ ἀνάγκης καὶ πρὸς οίκονομίαν τοῦ πράγματος εἰς τὸ φημέν τοῦτο μέτρον.

Καὶ ἡδη ἐπιτραπήτω ἡμῖν ν' ἀναρρέωμεν ἐνταῦθι λεπτομερῶς περὶ τῶν φημένων τούτων τεσσάρων περιπτώσεων, αἵτινες, μακρὰν τοῦ νὸ μειώσωσιν οὔδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν μουσικὴν ἀξίαν καὶ ἴχνητητα αὐτοῦ, προτίθενται ὅπως γρηγορικεύσωσιν ἡμῖν χύταις ὡς τρεχονταί μαρτύρισον καὶ ἀπόδειξις τῆς πλήρους ἐταῦτης εργάτες καὶ διασταύρωσις διὰ τὴν λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος.

νους συλλαβάς ἐν τῇ δρόσει, ἀφαιροῦμεν τὸν αὐτοῦ τὴν ἀπαιτουμένην σεμνότητα καὶ καθιστῶμεν αὐτὸν χορευτικύν· ὅτι δὲ οὐ δευτέρα αὕτη περίπτωσις εἶναι πάντη ἀκατάλληλος, ἀπόδειξις εἶναι δια μόνον ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τῶν ἡμετέρων μουσικῶν κειμένων ἀπαντᾶ, ἀλλ' ὅτι καὶ η γραφὴ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἀδυνατεῖ νὰ παραστήσῃ τὴν τοιαύτην ἐκφραστιν, θεωροῦσα αὐτὴν

Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τέσσαρες περιπτώσεις ἐν μὲν τῷ Α' τόμῳ εἰσὶν αἱ ἔξι, δύο: ς') «τὸν ζωὴν» καὶ «φόρον εἰ» τῶν λεῖξεν ἀρυτὸν ζωηζόρον ἐθλάστησεν ἥμετον . . .» ἐκ τοῦ Δοξαστικοῦ τῆς 8ης Σεπτεμβρίου, «Σήμερον ὁ τέττις νοερῶν θρόνοις . . .» (Σελ. 26).

Ἐνταῦθα παρουσιάζονται δύο τρίσημοι ἀλλεπάλληλοι, ἐκ τῶν δύοιών, ἵνα μὴ ἢνη ἐπιτιθητὸν τὸ πρόγυμνο, ἔνεκκα τῆς βιοδύτητος, ὡς προεπομένον, μόνον ὁ δεύτερος μετεθλήθη διὰ τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης ἀπὸ τοιοῦτον εἰς δίσημον καὶ ἀπετελεσθεν οὕτω ζεύγη συλλαβῶν, ὃ δὲ πρῶτος ἀρέθη ὡς εἴχεν εἰς τὰ ἀρχαῖα κείμενα, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνει οὗτος τὸν τόνον ἐν τῇ ἄρσει, καὶ τὸ μέλος ὑψίσταται κλωνισμόν τινα, ὡς συμβαίνει γενικῶς εἰς πάντας τοὺς τριστήμους, προκειμένου νὰ εἴκηλουθήσῃ τὸ μέλος διὰ τοῦ ἐπιχρατοῦντος δισήμου καὶ νὰ μὴ μετεθλήθωσιν εἰς τριστήμους, ἐσάκις οὗτο παρουσιάζωνται.

β') «μνοῦντες αὐ» τῶν λεῖξεν «Ἀνυμνοῦντες αὐτὴν βοήσωμεν . . .» ἐν τῷ Δοξαστικῷ καὶ τῷ Θεοτοκίῳ τῆς 8ης Νοεμβρίου, «Συγγάρητε ἥμετον ἀπασταὶ αἱ τῶν Ἀγγελῶν Ταξιαρχίαι . . .» (Σελ. 74).

Ἐν δὲ τῷ Β'. τόμῳ ὠσαύτως αἱ ἔξι, δύο:

α') «θεὶς τὴν ψυ» τῶν λεῖξεν «ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων . . .» ἐν τῷ Δοξαστικῷ τῆς Β' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, «Οσιε τρισμάχρονος Αγιώτατε Πάτερ . . .». (Σελ. 345). Εἰς αὐτὸν δὲ τὸ ίδιον Δοξαστικόν, ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ καὶ ταῖς λεῖξεσι, ὅπερ ἀπαντᾷ ὠσαύτως καὶ τῇ 13 Νοεμβρίου (Σελ. 78 τόμος Α'), κατὰ περίεργον ὅλως σύμπτωσιν, δὲν ὑπάρχει τοικύτη προσθήκη, ὅπερ δηλοῦται διὰ, ὃ ἀρχῶν Πρωτοψάλτης ἐδίσταξεν ἀχόμη νὰ παραδειγμῇ ὡρισμένως εἰς μὴ τὸν τρίσημον, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε μὲν μετέβαλλεν αὐτὸν διὰ τῆς προσθήκης ἐτέρου χρόνου εἰς δίσημον, ἄλλοτε δὲ καίτοι εὑρισκόμενον τούτον ἐν τῇ αὐτῇ ἀπαρχαλάκτῳ γραμμῇ καὶ ταῖς λεῖξεσιν, ἄργηνεν αὐτὸν ὡς εἴχεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κείμενῳ.

β') «τάξων καρ» τῶν λεῖξεν «ὁ ἐτάξων καρδίας καὶ νεῷρούς . . .» ἐν τῷ Θεοτοκίῳ τῆς Μ. Παρασκευῆς. «Φοινερὸν καὶ παράδοξον . . .». (Σελ. 527). Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Θεοτοκίῳ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς «σμεῖται ὁ» τῶν λεῖξεν «δεσμεῖται ὁ λύων τὸν Ἀδάμ τῆς κατάρχεις . . .» δὲν ἐγένετο τοιαύτη προσθήκη, μελογότι εἶναι καὶ ἐνταῦθα τρίσημος, καὶ διὰ τοῦτο εἰ καὶ προσετεθῆ ἔτερος χρόνος πρὸ τοῦ τριστήμου τούτου ποδὸς ἐν τῇ συλλαβῇ «ταῖς» τῆς λεῖξες κρατεῖται, γωρίες νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος ἐν τοῖς ἀρχαίοις κείμενοις, μόνον καὶ μόνον ὁπως σωθῆ ὁ δίσημος, ἐν τούτοις ὅγις μόνον ἡ συλλαβὴ «σμεῖ» τῆς λεῖξες δεσμεῖται βιαίως ὠθεῖται ἐν τῇ ἄξεσι καὶ τοιοῦτον κείμενον, ἀλλὰ καὶ ὀλόχληρος ἡ γράμμη ἐνεκκα τούτου ὑψίσταται κλωνισμόν.

βεδιασμένην, ὅπερ ἐστὶ χαρακτηριστικάτον γνώρισμα τῆς διὰ τοῦ μέσου τούτου ἔξελέγξεως πασῶν ἐκείνων τῶν ἐκφράσεων καὶ γραμμῶν, αἵτινες δὲν συνάδουσι πρὸς τὴν σεμνότητα τῶν ἡμετέρων γεραρῶν μελαχρίν.

§ 7. Ἀποδειχθεισῶν ἄρα οὕτω βεδιασμένων καὶ ἐπομένως ἀπαραδέκτων ὡς ἀκαταλλήλων καὶ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων πρὸς λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, αὐτομάτως ἀναφύεται ἡ ἀναπόδραστος ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς τοῦ τρισήμου, διτὶς ἐκπληρῶν ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ρηθείσας συνθήκας, οὐ μόνον καθιστᾶ τὸ μέλος ἐλεύθερον, γοργὸν, σύντομον καὶ καθὸ δλα σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποδίδον καὶ τὴν αὐτὴν χρονικὴν ἀναλογίαν καὶ σχέσιν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν τριῶν συλλαβῶν τῶν δι' αὐτοῦ λαμβανομένων, μιᾶς μὲν ἐν τῇ θέσει τῆς τονούμενης καὶ ισχυρᾶς, δύο δὲ ἐν τῇ ἀριθμῷ, ἀτόνων καὶ ασθενῶν, παρέχει εἰς τὸ ὑσμα τὴν αὐτὴν εὐστροφίαν καὶ χάριν, οἷαν καὶ δισημος παρέχει εἰς δύο συλλαβάς. Ἐκ τούτου ἄρα ἀποδεικνύεται ὅτι, δισημος οὗτος ρυθμός, οὐ μόνον ἐπικρατεῖ καὶ δεσπόζει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς ὠρισμένα ἄσματα, ὡς γνωστόν, ἀλλ' ἐνίστεται παντὶ σποράδην καὶ μεταξὺ τῶν διλλων ἄσμάτων, ἐν οἷς ἐπικρατοῦσιν οἱ διλλοι ρυθμοί, διαδικασμός καὶ δισημος. Παράδειγμα δὲ τὰ ὑπ' ὅψιν ἄσματα (α).

Αὗταί εἰσιν αἱ τέσμαρες περιπτώσεις, ἃς ἐκρίναμεν καλὸν, δπως διὰ μακρῶν ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, καθόδον αὗται ἀμεσώτατα σχετίζονται μὲ τὸ ἡμέτερον ζῆτημα. Δι' αὐτῶν δεικνύεται μεταδολὴ τις καὶ τάσις πρὸς ἄρσιν τοῦ παρουσιαζομένου δῆθεν ἀτόπου, τὸ πρῶτον, ὡς εἰπούμεν, ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος Πρωτοψάλτου γινομένη, ὑπαγορευθεῖσα δὲ, ὡς γίνεται κατάδηλον τοῦτο, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τοῦ πράγματος. Διότι ὡς ἔχουσι τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένα κείμενα, ἀδύνατον, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὸν, νὰ ψάλλῃ τις ἐξ αὐτῶν ἀπροσκόπτως, διὰ νὰ κατορθοῖ δὲ τοῦτο ἀνάγκη ὅπως ἐγκαίρως μαντεύῃ τὸν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντα σποράδην τρίσημον καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτὸν διλλως τούτου μὴ γενομένου, ὡς εἰπούμεν, θὰ ὑφίσταται τὸ ψαλλόμενον ἄσμα συνεχῆ κλονισμόν.

Τὸν συνεχῆ δὲ τοῦτον κλονισμὸν ἐπιθυμῶν δισημος Πρωτοψάλτης δπως ἀριθμὸς ἐκ τοῦ μέσου, σώσῃ δὲ συνάμμα καὶ τὸν μονοειδῆ ρυθμὸν κατέφυγεν, ὡς εἰπούμεν, εἰς τὸ ρηθὲν μέτρον. Μολονότι δὲ τὸ μέτρον τοῦτο παρου-

(α) Διὰ τοὺς φρονεῦντας ὅτι ὁ μικτὸς ρυθμός, οὐ μόνον ὑπὸ καλλιτεγγικῆν ἐποψίης εἶναι ἀδόκιμος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τεγμακήν ἐποψίην δυσεξτελεστος, παχατηρῶν ἀλλὰ μὲν τὸ Α'. ὅτι, ἀριθμὸς τὸν ἄσματα τέμπην εἰσὶ μικτὸν ὑπὸ ἐποψίην τοῦ πατητικοῦ κύτων ρυθμοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὸν νὰ ἔχωσιν οὕτω καὶ ὑπὸ ἐποψίην τοῦ μελικοῦ αὐτῶν ρυθμοῦ.

σιμζει πλεονεκτήματά τινα καὶ φαίνεται θεραπεύων ἐν μέρει τὸ ζῆτημα, ἐν τούτοις, φρονῶ, διτὶ δὲν λύει καὶ δριστικῶς αὐτὸς, δι' οὓς ἀνωτέρω εἴπομεν λόγους.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔξαγεται διτὶ ἡ ὑπαρξίας καὶ χρησιμότης τοῦ τρισήμου τούτου ρυθμοῦ ἐν τοῖς ἄσμασι τῆς ἐκκλησίας, οὐ μόνον ἀναγκαία καὶ χρήσιμος ἀποδαίνει, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτος, ως ὑπάρχει καὶ δεσπόζει οὗτος καὶ ἐν τοῖς δημώδεσιν, ἐν οἷς, ως γνωστόν, κατέχει τὰ πρωτεῖα. Οὗτος ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκκλησιαστικοῖς ἄσμασιν ἀποτελεῖ τὸν συνεκτικὸν κρίκον, τὸν συνδέοντα αὐτὸν μετὰ τῶν δύο ἄλλων τοῦ τε δισήμου δηλονότι καὶ τοῦ τετρασήμου, ἀμιλλωμένων τούτων ἐν τισιν ἄσμασι τίς τῶν δύο νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ ἐπικρατήσῃ, καταλαμβάνων τὴν πρώτην θέσιν. Εἶναι τέλος στοιχεῖον ἀπαραίτητον καὶ χρησιμώτατον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν τῶν ιερῶν ἡμῶν ἀσμάτων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ παράδοσις, ην δὲν πρέπει ποσῶς νὰ λησμονῶμεν κατὰ τὰς ἐρεύνας καὶ μελέτας ἡμῶν, ἅτε ἀποτελοῦσα τὸν σεβαστότερον παράγοντα ἐν τῇ λύσει τῶν ζητημάτων τούτων, ως τοιοῦτον μετέδωκεν ἡμῖν ἐκ τῆς πολιαρχίας ἀρχαιότητος. Ὁπόδον δὲ πρέπει νὰ θεωρῆται ἡ παράδοσις ως τοιαύτη, ἀφεῖ ν' ἀναμνησθῇ τις διτὶ, ἡ Μουσικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1883, οὐ μόνον ἀπλῶς ἐσεβάσθη αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πάσας αὐτῆς τὰς ἐρεύνας καὶ μελέτας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀνεξάρτητον ὅλως καὶ καθαρὰν θεωρητικὴν καὶ τεχνικὴν αὐτῆς ἐργασίαν, ἐπ' αὐτῆς καὶ μόνης ἐστήριξεν.

§ 8. Ἀπέναντι λοιπὸν τοσούτων ἰστορικῶν καὶ τεχνικῶν λόγων, οἵτινες πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ τρισήμου τούτου ρυθμοῦ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκκλησιαστικοῖς ἄσμασι, δὲν βλέπω τὸν ἀποχρῶντα λόγον δι' ὃν φρονοῦσι τινὲς, ἐλαφρῷ τῇ καρδίᾳ διτὶ, δύνανται νὰ καταπολεμήσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ ἀποδάλωσιν, εἰ δυνατὸν, ἔξω τοῦ περιβόλου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ἀσμάτων ως ἀσεμνον καὶ ὑπορχηματικόν, τὸν ὅλως σεμνὸν καὶ ἀθῶν, χωρὶς παντελῶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὅψιν οἱ κύριοι οὗτοι (ἃς μοι ἐπιτρέψωσι νὰ δημιλήσω αὐτοῖς ἐλευθέρως), διτὶ διὰ τῆς τοιαύτης αὐτῶν πολιτείας, οὐ μόνον αὐτὴν τὴν ιερὰν παράδοσιν ἀρνοῦνται καὶ ἀλόγως περιφρονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα ἄσματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐν

διὰ δὲ τὸ Β'. διτὶ δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολον τὸ πρᾶγμα ὅσον οὗτοι τὸ φαντάζονται, ἀσκεῖ μόνον οἱ παρεμπίπτοντες οὗτοι πόδες (καὶ τοιοῦτος μάλιστας εἶναι ὁ τείσημος) νὰ ὅγλωνται ἐν τοῖς κειμένοις (καὶ τοῦτο ἴδιας διὰ τοὺς ἀρχαρίους ἢ καὶ διὰ τοὺς συμψήλωντας) καὶ τότε τὸ πρᾶγμα οὐ μόνον γίνεται καταρχήνεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν εὔχολώτατον.

πολλῆς χρήσει δυτα ἐν αὐτῇ ἀπὸ πολλῶν καὶ οὐκέτι τοιούτων, καταδικάζουσιν εἰς παντελῆ ἀχροντίαν καὶ ληθην! (α)

(α) Ο κ. Πολυγρόνιος Παχεῖδης, δεινὸς πολέμιος κατὰ τοῦ τρισήμου πλέον κηρυχθεὶς, ὃς καταδείκνυται τοῦτο ἐκ τῆς δημοσίευθείσης ήδη ἐν τῷ Γ' τεύχει τοῦ Περιοδικοῦ διαλέξεως αὐτοῦ, ζητῶν ἐκ παντὸς τρόπου ὅπως εὕρῃ ἐπιχειρήματα καὶ ἀποδεῖξῃ τὸ ἀνύπαρχον αὐτοῦ ἐν τε τῇ προφορικῇ ἐκτελέσει καὶ ἐν τοῖς κειμένοις, καὶ βουλόμενος ὅπως τεθῇ ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ κατὰ παντὸς μὴ συμφωνοῦντος αὐτῷ, ὡχυρώθη ὅπισθεν πάντιν τῶν τε συγχρόνων μουσικῶδισκάλων, καὶ τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ήδη γενομένων, (τὸ δὲ ἀληθὲς ὅτι μόνον αὐτὸς μεθ' ἐνὶ τοῦτο ὑποστηρίζουσιν ήδη τὴν γνώμην ταῦτην), λέγει δὲ ὅτι πάντες οὗτοι, ζῶντες δηλ., καὶ τεθνεῶτες, ἡγγόνουν παντελῶς τὸν τρίσημον, καθόσον οὕτε ψάλλοντες ἔξετελον ποτὲ αὐτόν, οὔτε λόγον ποτὲ ἐποίουν περὶ αὐτοῦ. Ταῦτα λέγει ὁ κ. Παχεῖδης ἐν σελ. 46 τῆς διατριβῆς αὐτοῦ. ^{*Αἱ μᾶς ἐπιτρέψῃ δὲ οὗτοι; νὰ παρατηρήσωμεν αὐτῷ ὅτι, πάντες οὗτοι, οὓς ἐπικαλεῖται ὅτι δειν ἐποιοῦντο γρῆσιν του τρισήμου, ἐποιοῦντο γρῆσιν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶχωσιν τινὰ σχῆμα συνείδησιν τουτου, καὶ παρακαλῶ ὃς μὴ σκανδαλισθῇ ὁ κ. Παχεῖδης διὰ τὴν τοιαύτην διμολογίαν, καθόσον, γνωστὸν ὅτι παρ' ἐκείνοις ποῶτον μὲν ἐπεκράτει εἰσέπειται ἡ γρῆσις τοῦ ἀπλοῦ γρόνου ἐν τῷ ψάλλειν, ἐν τῷ οἰδένα λόγῳ ἔχει ὁ τρίσημος, ὅστις παρουσιάζεται μετὰ τῆς ἐμβανίσεως τοῦ δισήμου, δεύτερον δὲ ὅτι, καὶ ἂν ἐψαλλον μὲ δίσημον, ἐλάνθανεν αὐτοὺς ἐκτελούμενος, ὃς συμβαίνει καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον. "Οτι δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐποιοῦντο γρῆσιν τοῦ τρισήμου τραγὴν ἀπόδειξιν ἔγω, ἐκτὸς ἄλλων μουσικῶδισκάλων ἐν τοῖς μακαρίστοις ήδη καταλεγομένοις, καὶ τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Καθεδάρι τὸν Χῖον, οὗ πανθομολογουμένη ἡ περὶ τὴν ψαλμωδίαν πιστὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀσμάτων τῆς ἐκκλησίας, ὅστις ἐποιεῖτο γρῆσιν αὐτοῦ, καθόσον αἰσθάνομεν εἰσέπειται ἐγκύρως τὴν οὐρανούσας εἰς τὰ ὕψα μου τὰς ἐπὶ τετραχεῖαν ἀπέναντι μου ἐκτελουμένας ὑπ' αὐτοῦ μουσικὰς γραμμάς. "Εντεῦθεν δὲ δύναμαι μετὰ βεβιούτητος νὰ συμπεράνω ὅτι, καὶ ὁ ἀοιδόμος Πέτρος ὁ Ἀγιοταράτης, παρὰ τῷ ὅποιώ ἀνετρέψῃ καὶ ἐξεπαιδεύθῃ τελείως ὑπὲρ μουσικὴν ἐπούλιν ὁ μακαρίτης Ἰωάννης Καθεδάρις, καὶ ὁ ἀοιδόμος Πέτρος ὁ Ἀγιοταράτης, λέγω, οὕτως ἔμπλει, τὸ λέγω δὲ μετὰ πεποιηθέσεως, καθόσον ὁ Καθεδάρις τόσον εἴχε μιμηθῆ τὸν Πέτρον, ὥστε μετὰ θρησκευτικῆς ὄλως εὐλαβεῖς ἀνεμιγήσκετο τοῦ ὄνομάτος αὐτοῦ, πολλάκις δὲ ἐνχυμούμενος ἔλεγε περὶ τοῦ ἀοιδόμου Πέτρου οὐ μόνον πῶς ἐψαλλειν ὁ ἀοιδόμος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅποιας λεπτὰς καὶ σεμνὰς κινήσεις ἔχεινεν ἐν τῷ ψάλλειν· τόσον εἴχε μιμηθῆ αὐτὸν πιστῶς.}

Περὶ δὲ τοῦ ἀοιδόμου Ραΐδεστηνοῦ, διν ὁ κ. Παχεῖδης εἴχει: ὃς ἐνώπιον πάντων τῶν συγγρόνων του καὶ λέγει ὅτι, οὐδὲ αὐτός ποτὲ ἐποιεῖτο περὶ τοῦ τρισήμου λόγον καὶ δὲν ἔτοι ποτὲ δυνατὸν νὰ ὑπέργκη οὗτοι; καὶ νὰ διαλανθάνῃ τὴν ἐκτακτὸν παρατηρητικότητα τοῦ ἀνδρὸς, ὃς παραδειγματικὸς δὲ φέρει τὴν Μ. "Ἐδόμενά τοῦ μακαρίτου, ἐν τῇ, λέγει, οὐδὲν μέντος ὑπάρχει ἔγνως τρισήμου, λέγομεν αὐτῷ ὅτι ἀοιδόμος Ραΐδεστηνὸς ὑπὲρ ἐπούλιν μὲν ἀπαγγελίας, μάρτυς καὶ πιστῆς ἐκτελέσεως ἐθεωρεῖτο πράγματι ἀνώτερος πάντων τῶν συγγρόνων του, οὐδὲν ὅμως καὶ διάνοιαν γε καὶ

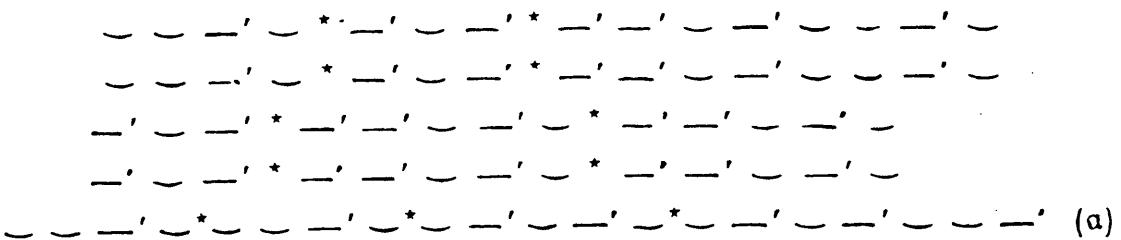
Τοιαῦται δὲ ἀπόπειραι, ἐὰν ἐγίνοντο εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, θὰ ἤδαν καὶ πως ἀνεκταὶ καὶ ἐν μέρει δεδικαιολογημέναι, ἀλλὰ σήμερον πλέον ὅτε τὰ ἔργα ταῦτα προσείλκυσαν ἥδη τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν ὅλου τοῦ λογίου κόσμου καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς ἐρεύνης καὶ συζητήσεως πάντων τῶν διασήμων ἀνδρῶν ἡμετέρων τε καὶ ξένων, σήμερον, λέγω, νὰ γίνωνται τοιαῦται ἀπόπειραι, φρονῶ ὅτι παντελῶς πλέον δὲν ἐπιτρέπονται. "Οτι δὲ ταῦτα δὲν εἶναι κενοὶ λόγοι ἀλλὰ πραγματικότης, ἀπόδειξις ἡ ἀθηναϊκή τοσούτων συγγραμμάτων εἰδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα πραγματευούμενων, ἐν οἷς παρὰ μὲν τοῖς ἡμετέροις ἐξέχουσι τὰ τοῦ Παρανίκα καὶ τοῦ Σεμιτέλου, παρὰ δὲ τοῖς ξένοις τὰ τοῦ Πίτρα, Χριστίου, Σιένενσων καὶ τελευταῖον ἥδη τὸ Γερμανοῦ Κρουμβάχερ. Κατὰ τὴν αὐθεντικὴν λοιπὸν καὶ διμόφωνον γνώμην ἀπάντων τούτων, τὰ ὅσματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, τὰ εἰς τὴν Βυζαντινὴν φιλολογίαν ἀνήκοντα καὶ μέχρις ἦμῶν περισωθέντα, ἀποτελοῦνται, οὐχὶ ἐκ μονοειδῶν, ἀλλ' ἐκ μικτῶν ρυθμῶν (a), καὶ τοῦτο μάλιστα ἔχουσιν ως τὸ κατ' ἔξοχὴν διακριτικὸν γνώρισμα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν Λατίνων καὶ Προτεσταντῶν, κατὰ τὴν διμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Κρουμβάχερ καὶ παρακαλῶ ἀκούσατε αὐτοῦ λέγοντος: § 283 «Γενικὴ ἐξήγησις. Ἡ ἀρχὴ, ἐφ' ἡς θεμελιώνεται ἡ ρυθμικὴ ποίησις, εἶναι δὲ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν καὶ δὲ τόνος συλλαβῶν ἐξειδομένης διανοούμενης μηδὲν σχέσεως πρὸς τὴν μακροδιπτα τῶν λέξεων. Αἱ συλλαβαὶ ἀριθμοῦνται δινευ σχέσεως πρὸς τὴν μακροδιπτα καὶ τὴν δραχύτητα Διαφορὰ δέξειας καὶ περισπωμένης, ἢν ἡγνέται καὶ τὴν δραχύτητα

Δεῖ, ὅποιος θεωρητικὴν ἔποιην ἦτο ὑποθέστερος; πολλῶν ἄλλων συγγρόνων του. "Ἡ δὲ Εδδομάχη, τὴν ὁποίαν προσάλλεται ὡς δεῖγμα περὶ τοῦ ἀλχηθῆται τοῦ ἀνδρὸς, διαβεβαίησεν αὐτὸν ὅτι ἡδὲ εἶναι ἀπηλλαχμένη τρισῆμων, ὡς νομίζει, καὶ ἐπομένων, ἡδὲ τὰ μέγρια τοῦδε ἐκδεδομένα μουσικὰ κείμενα. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν λόγων μαζί ὅλη τὰ μέγρια τοῦδε ἐκδεδομένα μουσικὰ κείμενα. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν λόγων μαζί τὰ μέγρια τοῦδε ἐκδεδομένα μουσικὰ κείμενα. Πρὸς τὰς περιπτώσεις, ἃς ἐν προηγουμένῃ παραπέμπομεν αὐτὸν ὅπως παραβάλῃ πάσχες τὰς περιπτώσεις, ἃς ἐν προηγουμένῃ τινὶ ὑποστημέσεις τῆς παρούσης περὶ Δοξαστικῶν τοῦ ἀρχοντος Πρωτοψάλτου κ. Γ. Βιολάκη κατεστήσκεν γνωστὰς, πρὸς τὰς ἀντιστοιχίους τῆς γραμμῆς τῆς Μ. "Εδδομάχη τότε, ἐν δύναται, ἃς μὴ ὅμολογήσῃ μεθ' ἦμῶν τὴν μάδος τοῦ Ραΐδεστηνοῦ, καὶ τότε, ἐν δύναται, ἃς μὴ ὅμολογήσῃ μεθ' ἦμῶν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ Στιχηραρχεῖον μέλος, ὡς πρὸς τὸ εἰρημολογικὸν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὡς εἶναι τονισμένος ἐν τῇ Μ. "Εδδομάδε παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὡς εἶναι τονισμένος ἐν τῇ Μ. "Εδδομάδε, διὰ νὰ ἴσῃ κατὰ πόσον εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοιχύτα λέγων καὶ ὑποστηρίζων.

(a) "Οτι δὲ ὁ μικτὸς ρυθμὸς ὅποιος ποιητικὴν ἔποιην στεγάστατην συνδέεται μετὰ τοῦ μετατοῦ μελικοῦ, τοῦτο δειχθῆσεται κατατέρῳ.

πλέον ἡ ζῶσα γλῶσσα, δὲν ὑπάρχει. Ἡ δημοιότης τοῦ τονισμοῦ φυλάσσεται ἀπαραδίτως ιδίως ἐν τέλει τῶν στίχων. Ἀλλὰ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ποίησιν σχέσιν δὲν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοιαύτην, ὅτε νὰ θεωρήσωμεν τοὺς ἀρχαίους στίχους καὶ τὰς στροφὰς ἀπλῶς κατὰ τὴν νέαν ἀρχὴν μεταπεποιημένα. Διότι καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ρυθμικὴ ποίησις βαδίζει ιδίαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ἀνεξάρτητον δόδον. Πόδας ωρισμένους δὲν ἀκολουθεῖ. Διὰ δὲ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ισορτίχου διακρίνεται οὐδιωδῶς καὶ ἀπὸ τῶν βραδύτερον ἐμφανισθέντων πολιτικῶν στίχων, οἵτινες δημοίως θεμελιοῦνται ἐπὶ τοῦ τόνου. Δὲν δημοιάζει οὐδὲ πρὸς τὰ ισόστιχα λατινικὰ καὶ τὰ νέα. Προτεσταντικὰ δῆματα. Ἐνῷ ταῦτα περιστρέφονται εἰς ἀπλουστεάτους τύπους καὶ ἀκολουθοῦσιν ωρισμένους πόδας καὶ εἰδὸν στίχων, οἱ "Ελληνες κατέρριψαν πάντα φραγμὸν. Σπάνιαι εἶναι ἀπλαῖ στροφαὶ, συχνότεραι δὲ αἱ ἐκτενεῖς, αἵτινες ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι καὶ περισσότερους βραχεῖς στίχους, ὃν ἔκαστος πάλιν δύναται νὰ παραλλάσῃ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόνου, ὥστε δύνανται νὰ παραδηνθῶσι πρὸς τὰς ἐλευθέρας στροφὰς καὶ τὰ μελοδραματικὰ δῆματα τοῦ Γκαΐτε τοῦ ιδ' καὶ ιγ' αἰῶνος. Ο δημογένεσις τὴν μελῳδίαν ταύτην δὲν ἔθελε ν' ἀποδώσῃ ωρισμένους πόδας καὶ στίχους, ἀλλ' ἔκαλούθει ἐλευθέρως τὸ μετσικὸν αἰσθημα· τοῦτο καὶ μόνον ὕστις τὴν θέσιν τοῦ τόνου καὶ τὸ μῆκος τῶν δραχέων στίχων καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν εἰς μακρούς καὶ εἰς τὸ ὄλον μιᾶς στροφῆς (οἶκος). Πρὸς παράστασιν τούτου ἐναργῆ παραθέτω τὸ προοίμιον τοῦ περιφήμου εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν ὕμνου τοῦ Ρωμανοῦ, σημειῶν τοὺς βραχεῖς στίχους δι' ἀστερίσκους.

Ἡ παρθένος^{*} σῆμαρον^{*} τὸν ὑπερούσιον τίκτει
Καὶ ἡ γῆ^{*} τὸ σπήλαιον^{*} τῷ ἀπροστίτῳ προσάγει
Ἄγγελοι^{*} μετὰ ποιμένων^{*} διξιολογοῦσι
Μάγοι δὲ^{*} μετὰ ἀστέρων^{*} δδοιποροῦσι
Δι' ἡμᾶς γαρ^{*} ἐγεννήθη^{*} παιδίον νέον^{*} δὲ πρὸς αἰώνων Θεός

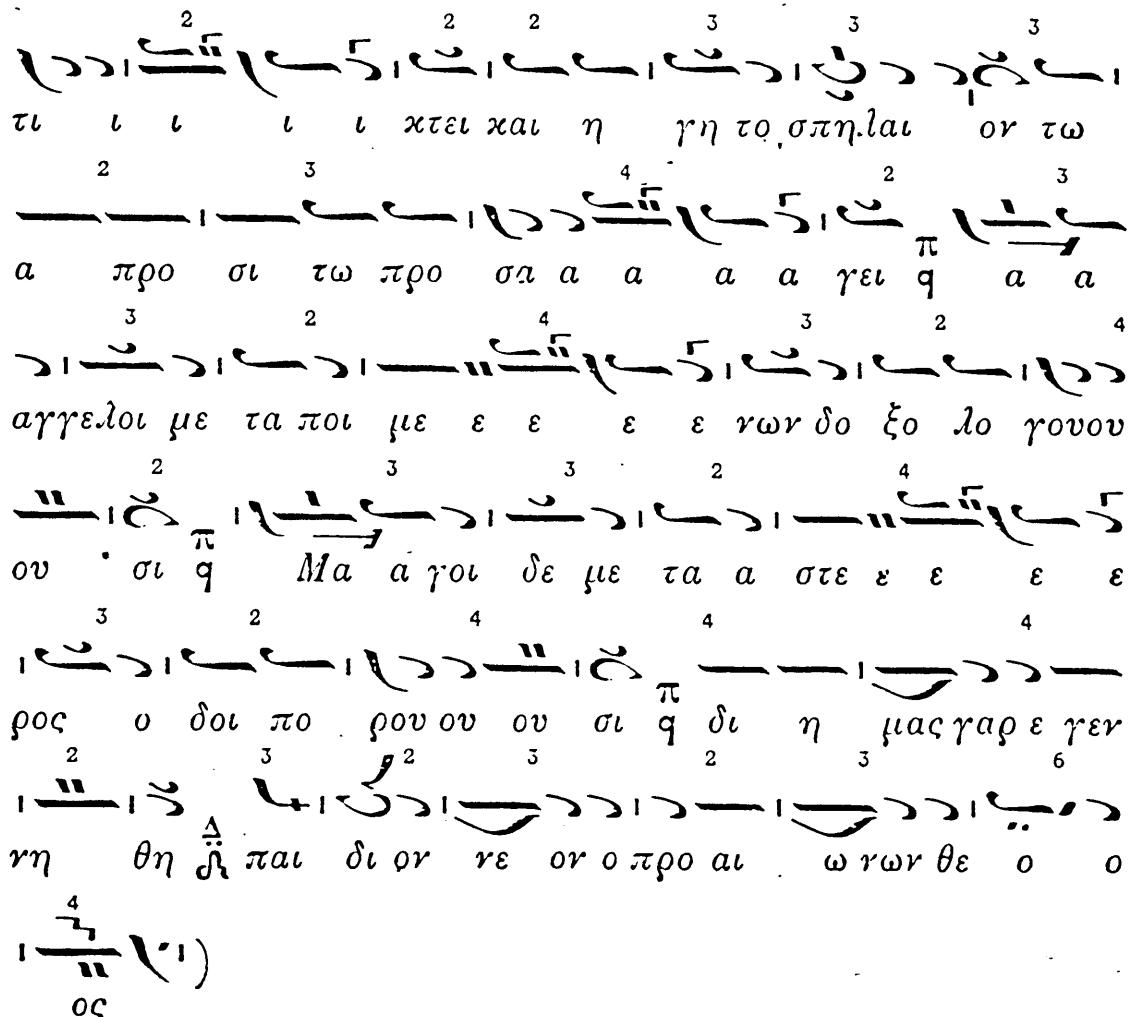

(α) Δὲν εἰσερχόμεθα· εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ὕμνου τούτου, ὅπως εξετάσωμεν τίνες ρυθμοὶ ἐπικρατοῦσιν ἐν αὐτῷ, ἀρχεῖ μόνον ν' ἀναρρέωμεν ὅτι ἐν αὐτῷ, ὡς εἶναι φανερὸν, ἐπικρατεῖ μικτὸς ρυθμὸς, ἐν οἷς καὶ ὁ τρίσημος, ὡς ἐν ταῖς λέξεσιν "ὑπερούσιον,, "ἀπροστίτῳ προσάγει,, καὶ "αἰώνων Θεός,,. Ὅτι δὲ ὁ τρίσημος οὗτος ἀν-

(Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸν ὕμνον τοῦτον, ὃς ἐτονίσθη ἥδη ὑπὸ τῶν γνωστῶν μουσικοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἡμετέραν γραφὴν, διπλῶς διὰ τῆς συγκρίσεως καὶ παραδοσιῶν ἀποδειχθῆναι σχέδιος τῶν περὶ ὃν δὲ λόγος θυμητῶν ποδῶν).

၁၇၂

πικράτετησε τὸν ἀρχῖον τετράσημον θῆτοι διαχειλικὸν πόδα, ἔνεκκα τῆς ισογένους δυνά-
μεως πασῶν τῶν συλλαβῶν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας τῆς μὴ ποιού-
σας πλέον παντελῶς οὐδὲμιν διαχωρίζειν καὶ διάχρισιν μακρότητος καὶ βραχύτητος, εἶναι
ὤνειρόν. Οὐστε δυνάμεθι ν' ἀποκαλέσωμεν αὐτὸν οὐδίως οὐ μόνον τρίσημον, τοικὸν, ὡς
ἔπει τοῦ τόνου στήριξήμενον, ἀλλὰ καὶ τρισύλλαβον, εἴς ἀναλογίας τῷ διευλαβόσου, ὡς
ἀποκαλεῖ προσωριέστατα ὁ μακρότητης Σεμιτέλος τὸν λεγόμενον δίσημον. Οτι δὲ εἴς ἀν-
λογίας τοῦ ἀρχίου διαχτίζεται πρὸς διαμετρίας διασημός, οὐ μόνον κατὰ τὸ μετρικὸν
σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔκχροσιν αὐτοῦ τὴν ισοδυναμωσιν πρὸς τὴν τῆς ἀρχίας
ἔκχρισιν τοῦ διαχειλού, ἐκτὸς μόνον τῆς μακρότητος τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἔνεκκα τῆς
ισότητος πασῶν τῶν συλλαβῶν δυνάμει τοικῆς ρυθμοποιίας, ὅτι, λέγω, εἴς ἀναλο-
γίας τοῦ ἀρχίου διαχειλού, ὡς καὶ πάντων τῶν ἄλλων μετρικῶν σχημάτων καὶ τεγμε-
γίας τοῦ ἀρχίου διαχειλού, δέον νῦν ποιώμεθι χρῆσιν καὶ γῆμες σήμερον ἀγαλόγων ὅρων πρὸς τοὺς τῇ
κῶν ὅρων, δέον νῦν ποιώμεθι χρῆσιν καὶ γῆμες σήμερον ἀγαλόγων ὅρων πρὸς τοὺς τῇ
ἀρχίας μετρικῆς, ἀντὶ νῦν ἐπινοήσωμεν νέους πρὸς δήλωσιν καὶ κατανόησιν τῶν νέων
ἀρχίας ποιῶν τῶν ἐκ τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας προσυπότων, περὶ τούτου, φρονῶ,
διεφόρων ποδῶν τῶν ἐκ τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας προσυπότων, περὶ τούτου, φρονῶ,
ὅτι εἶναι ἀρμοδιώτερος πάντων ν' ἀπορθανθῆ ὁ Σεμιτέλος, ὡς καὶ ἀπορθίγεται ὡδεῖ :
“ Ἀντὶ, λέγει, νὰ πλαστῆ ὅλοχληρον σύστημα νέων μετρικῶν ὅρων γάριν τῆς τοικῆς
ποιήσεως, ὅπερ καὶ δισγεέστατον θὰ θέτω νὺν κατορθωθῆ, κατορθωθέντος δὲ αὐτοῦ τὰ
μάλιστα θὰ ἐδύνσχερχινε τὴν μηδίμην καὶ τὴν μάθησιν ἢ διαφορὰ τῶν ὅρων τῆς τε ἀρ-
μάλιστα θὰ ἐδύνσχερχινε τὴν μηδίμην καὶ τὴν μάθησιν ἢ διαφορὰ τῶν ὅρων τῆς τε
γάριν προσωρινού τοικῆς καὶ τῆς νεωτέρχες τοικῆς μετρικῆς θεωρίας καὶ οὐ σμικρὸν σύγχυσις
θὰ ἐπήρχετο, ἀντὶ, λέγω, νὺν ἐπινοήθωσι νέοι τεγματοῦσι ὅροι καὶ νέα μετρικὰ σχήματα,
προσωριώτερον ωρίνεται καὶ γάριν εὔκολίας περὶ τὴν προσγιατείαν τῶν νεωτέρων τοικῶν
ρυθμῶν καὶ ὅπως ὑπομιμήσεται ἢ συγγένεια κατῶν πρὸς τοὺς ἐναλόγους ἀρχίους
προσωρινούς, νὰ μεταχειρίζωμεθι τούς τε τεγματοῦσι ὅροις καὶ τὰ μετρικὰ σχήματα, τὰ
οἰκεῖα τῆς παλαιᾶς προσωρινοῦ τοικῆς μετρικῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀναλόγων μετριῶν τῆς νεωτέρχες
τοικῆς, εἰ καὶ τὸ μέγεθος τῶν συλλαβῶν καὶ ποδῶν ὥστε καὶ τὸ θήρος τῶν ἀναλόγων
ρυθμῶν ἐκτέρχει ποιήσεως εἶναι διάφορον,, (Σελ. 122). Ἀλλ ξωας εἰπει τις ὅτι, ὅλα
ρυθμῶν ἐκτέρχει ποιήσεως εἶναι διάφορον,,
Κατ' ἐμὲ, ἔχουσι μεγίστην, διότι ἔργων, ὅτι ἐν πολλοῖς ὁ μελικὸς ρυθμὸς παρακελουθεῖ
τὸν ποιητικὸν (ποιητικὸν δὲ ἐνταῦθι λέγοντες ἐγνωσμένη τὸν τοικὸν), ὡς δειγθήσεται
κατωτέρω.

'Εκ τοῦ νέου τούτου μέτρου δὲν λείπει οὔτε μαλακότης οὔτε ποικιλία καὶ ἀκρίβεια. Αἱ στροφαὶ δὲλλοτε μὲν βαίνουσι σοδαρῶς πρὸς τὰ πρόσω, δὲλλοτε δὲ μετὰ μεγίστης δρυμῆς καταφέρεται κῦμα διάδοχον μικρῶν στίχων. 'Αλλ' ἡ κατανομὴ τῶν στίχων δὲν εἶναι δλως αὐθαίρετος. Οἱ ποιηταὶ γνωρίζουσι πολὺ καλὰ, ώς δύναται τις νὰ ίδῃ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω δείγματος, πῶς νὰ εἰσάγωσι παῦσιν τίνα καὶ εἰς τὸ νόημα μεθ' ἔκαστον στίχον. Ζήτημα ματαιόσχολον εἶναι ποία ἐκ τῶν ποιήσεων εἶναι προτιμητέα, ἢν ἡ προσῳδιακὴ ἡ ῥυθμική. 'Ενταῦθα συμβαίνει τὸ αὐτό, δπερ καὶ μὲ τὰς περιβόδους ἐν τῇ ιστορίᾳ τῶν γλωσσῶν δίκαιον ἔχει τὸ ύψιστάμενον λογικὸν, ώραιον καὶ καλὸν εἶναι τὸ πραγματικόν. 'Αφοῦ ἔξελιπον τὰ προαπαιτούμενα εἰς τὸν προσῳδιακὸν ποίησιν, ἀπέδη αὕτη δργανον ἀμβλὺ καὶ ἀχροστον. 'Ἐν τῇ νέᾳ ἀτυμοσφαιρῷ τῆς ἀπαγγελίας τῆς γλώσσης ἴδύνατο νὰ εύδοκιμήσῃ μόνον ἡ ἐπὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων στηριζομένη ποίησις . . .'

(Βιβλ. Μαρχασλῆ, Κρουμᾶγξ, τόμος Β' τεῦχ. Δ' σελ. 595).

'Ιδού, κύριοι, πῶς ἐργάζονται οἱ ξένοι ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀσμάτων καὶ πῶς περὶ αὐτῶν ἀποφαίνονται καὶ κρίνουσιν, ἐνῷ πλεῖς ἀδαῶς δλως καὶ

ραθύμιως πρὸς τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσαν ρυθμικὴν ποίησιν διακείμενοι καὶ
ἐν γένει τὰς ρυθμικὰς βάσεις ἐφ' ὃν στροφίζονται ταῦτα συγκεχυμένως μόνον
γνωριζοντες, προτείνομεν τὴν κατάργησιν σήμερον μὲν τοῦ τοισθύου, αὔριον
δ' Ιωας ἀλλοι τινὸς, ἀδιαφοροῦντες ἀν, δ προτεινόμενος οὗτος σήμερον, ἢ
αὔριον ἀλλοις τις, πρὸς κατάργησιν ρυθμὸς, ἀναποσπάστως συνδέεται ἢ οὐ
πρὸς τὴν ὅλην ποίησιν τὴν τὴν ἡμετέραν ἀσματολογίαν διέπουσαν. Ἰδοὺ
πῶς οἱ σοφοὶ οὗτοι ἀνδρες διὰ τῆς λογοτεχνικῆς αὐτῶν θυμίης λαζεύοντες
τοὺς καλλιτεχνικοὺς ἡμῶν ὕμνους ἀναδεικνύουσι τὸ κάλλος καὶ τὴν πραγ-
ματικὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἐνῷ ἡμεῖς πρωτόπειροι ὅλως τῆς τέχνης τεχνάνοντες,
μόλις δυνάμεθα νὰ διεισδύσωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τὸν καλλιτεχνικὸν αὐτῶν
πέπλον νὰ διακρίνωμεν ἐλάχιστά τινα αὐτῶν προτερήματα.

§ 9. Ἐντεῦθεν ἄρα γίνεται κατάδηλον διόσδον ἐπιτυχῶς ἐγάντευσαν καὶ ἐπομένως ἀρρύθμισαν τὸν ὕμνον τοῦτον διὰ τοῦ μικτοῦ ὁυθὺγῆ καὶ ὑπὸ ἐποψίν μέλους καὶ διόσδον δίκαιον εἶχον νὰ καταχωρίσωσιν αὔτοῖ, ἐν τῷ Β' τεύχει τοῦ Μ. Συλλόγου, τὸ πρῶτον λόγον καὶ διὰ τοῦ τρισήκουσον σεκυμαδύνον, οἱ τὴν Μ. Παιδαγωγίαν τοῦ κ. Ν. Παγανᾶ ἐσχάτως ἐπικρίναντες [α]). Οἱ σκα-

πανεῖς οὗτοι τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης μετὰ πεποιθήσεως πλέον στηριχθέντες ἐπὶ τῆς γεραρᾶς ἡμῶν ἐκκλησιάστικῆς μελῳδίας τῆς διὰ τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως μέχρις ἡμῶν περιστομένης, ἐπέτυχον τοῦ σκοπουμένου προβάντες θαρραλέως τὸ πρῶτον τὸ δικαιοδότην αὐτῶν ἐγχείρημα καὶ παραδεχθέντες τὸν μικτὸν ρυθμὸν ἐν τοῖς ἄσμασι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ μέλους, διπερὶ τὸ λογοτεχνία δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ ὡς δρῦθὸν καὶ ἀληθές.

Ἄλλὰ τίς παρακαλῶ ἔχων συνειδοῦν περὶ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ψαλλομένων ἀσμάτων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τονικῆς θεωρίας ἀμφιβάλλει περὶ τούτου; Μήπως ἄπαντες ἐνῷ ψαλλομεν, οὐ μόνον τὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Ρωμανοῦ τοῦ μελῳδοῦ Κοντάκιον τοῦτο, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν Ἱερῶν ἡμῶν ἀσμάτων, δὲν ἐκτελοῦμεν πάντες πάντας τοὺς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ ἐν χρήσει διντας ρυθμοὺς ἀναμίξ, ἐν·οἷς καὶ τὸν τρίσημον; Τοῦτο δὲ εἰς τίνα ὀφείλεται εἰ μὴ εἰς τὴν Ἱερὰν παράδοσιν; Δὲν προέρχεται τοῦτο ἐκ τοῦ διτὶ ἄπαντες οὕτως ἐδιδάχθημεν τὰς μελῳδίας ταύτας παρὰ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων διὰ τῆς προφορικῆς αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ οὕτω διατηροῦμεν αὐτὰς πιστῶς ἐν τῇ ὥμηρῃ ἡμῶν διὰ τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως; Καὶ δῆμως ἐνῷ ἐκτελοῦμεν πάντες πάντας τοὺς ρυθμοὺς τούτους ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀσμάτων ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐμφαίνωνται παντελῶς οὕτοι ἐν τοῖς κειμένοις, ἐν τού-

χην ἀκριβοῦς ἐρεύνης ἴστορικῶν καὶ πρακτικῶν λόγων ἔνεκα, (σελ. 140),, ἐν τούτοις ἐπὶ τιγνῶν αὐτῆς σημείων ἀπορρίγνεται περὶ αὐτῆς λίγην δρθῶς, ὡς εἶναι καὶ τὸ ἐπόμενον. Ἐν σελ. 137 προκειμένου περὶ τῶν οἰκων τοῦ Ἀκαθίστου καὶ ἀναρχέρων περὶ αὐτῶν ὅτι, οἱ ρυθμοὶ τῶν περιττῶν οἰκων Α, Γ, Ε κλπ. εἴχαν διάφοροι τῶν ρυθμῶν τῶν ἀρτίων Β, Δ, Ζ κλπ. καὶ ὅτι ἐπαναλαμβανούμενων τῶν αὐτῶν Οἰκων ἐπαναλαμβάνονται καὶ οἱ αὐτοὶ ρυθμοὶ, οἵτινες εἴναι οἱ αὐτοὶ μὲν μεταξὺ τῶν περιττῶν Οἰκων, διάφοροι δὲ μεταξὺ τῶν ἀρτίων, λέγει ὅτι, “μετὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ρυθμῶν πρέπει νὰ δεγκθῶμεν ὅτι ἐπανελαμβάνετο καὶ τὸ αὐτὸν μέλος,,, — Σημειώτεον δὲ ὅτι ὁ ἀσθέτος Σεμιτέλος ἀδιστάχτως φρονεῖ ὅτι τὸ πάλαι ἀπαντεῖ οἱ Οἰκοι ἐψήλαντο καὶ δὲν ἀνεγνώσκοντο ἀπλῶς, ὡς γίνεται πχρὸν σήμερον.—Κατὰ τὴν βαρυσήμαχντον ἀρχα ταῦτην γνώμην τοῦ Σεμιτέλου τὸ αὐτὸν μέλος συγάδει τὸν αὐτὸν ρυθμόν. Τὴν γνώμην ταῦτην παραχθεγόμενοι καὶ ἡμεῖς ὡς λίγην ἵκανοποιητικὴν καὶ θεωροῦντες αὐτὴν ὡς ἀπογεωσαν ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης, τολμῶμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ἔτερον συμπέρασμα ὅτι, ἀρσοῦ τὸ αὐτὸν μέλος παραχωλουθεῖ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν, ἀρχα ἀμφοτέρα τὰ στοιχεῖα ταῦτα στενόταττα συνδέονται, καὶ ἐπομένως πρᾶσα βλάστη προστιγμούμενη εἰς ἐν τῶν στοιχείων τούτων προσγίγνεται συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἔτερον. Δι' αὐτὸν καὶ ἡμεῖς εὐθὺς εξ ἀρχῆς τῆς παρουσίας πραγματείας ὑπεστηρίζοντες τὸν ὑπάρχοντα τρίσημον ρυθμὸν ὑπὸ ποιητικὴν ἐποίησιν, ἐγρούομεν ὅτι ὑπεστηρίζομεν συνάμα τὸν αὐτὸν καὶ ὑπὸ μελικῆν, ἀρσοῦ μάλιστα οἱ γραμματίρες ἀμφοτέρων τούτων εἰσέτι σαρῶς δὲν ἔγκειτο θησαν.

τοις ούδεις ἐτόλμησε μέχρι σκηνερον, ἐκτὸς τῶν προθρηθέντων ήδη, νὰ ὑποδείξῃ αὐτοὺς γραπτῶς ἀναμιξ, ὡς ἀπαντῶνται ἐν αὐτοῖς, ἐκ φόβου μὴ καταγγελθῆ ὡς καινοτόμος ὑπὸ τῶν ἀείποτε ἀντιλεγόντων, ἀφοῦ καὶ μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ἐξακολουθοῦσι νὰ πολιτεύωνται οὕτω, οἱ τὴν ὑπαρξίν τοῦ μικτοῦ ἀρνούμενοι καὶ τὸν μονοειδῆ ρυθμὸν ἀβασανίστως δλως καὶ ἀδαῶς ὑποστηρίζοντες.

§ 10. Οἱ τὸ Κοντάκιον τοῦτο «Ἡ Παρθένος σῆμερον» τὸ πρῶτον ήδη διὰ τοῦ μικτοῦ ρυθμοῦ ρυθμίσαντες, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι καὶ πολύτιμοι τοῦ Συλλόγου ἔταιροι, εἰσὶν ἄξιοι θερμῶν συγχαρητηρίων παρὰ πάντων ήμῶν. Καὶ δέον πράγματι νὰ θεωρήσωσιν ἐαυτοὺς εὔτυχες οὕτω, καθόσον διὰ τῆς παρὰ πᾶν προσδοκίαν συγχρόνου δημοσιεύσεως αὐτοῦ, διὰ τοῦ μικτοῦ μὲν ρυθμοῦ ὑπὸ ἐποψίν μελωδίας ὑπ' αὐτῶν τῶν ιδίων, ὑπὸ τοῦ Κρουμβάχερ δὲ, τοῦ δποίου ἢ γνώμη σῆμερον ὑπερέχει μεταξὺ πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα πραγματευομένων, ὑπὸ ποιητικὴν δλως ἐποψίν, αἱρεται πᾶσα ἀμφιδολία περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πράγματος καὶ καθίσταται ἀδιαφιλονείκητος ἀλήθεια.

§ 11. Οἱ ἀφωσιωμένοι οὕτοι ἐργάται τοῦ λειμῶνος τῆς καθ' ήμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰσὶ καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιέπαινοι, καθόσον ἐν ἅπασι τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐξελεγχθεῖσιν ἀσμασι τῆς ρηθείσης Μουσικῆς Παιδαγωγίας, πρὸς τῇ παραδοξῇ καὶ σημειώσει τοῦ μικτοῦ ρυθμοῦ, οὐδαμοῦ παρεῖδον καὶ τοῖσηπον, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀνεγνώσισαν αὐτὸν ὡς δρῶντα ἐν αὐτοῖς καὶ ὡς τὸν κατέχοντα ἐν τινι μέτρῳ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ οὔτον, τὰ αὐτὰ δικαιώματα τὰ δποῖι καὶ οἱ ἀλλοι ἐν μείζονι βαθμῷ κατέχουσιν. Καὶ αὐτοὶ μὲν εὐδυνεῖδοτες καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας φερόμενοι πρὸς τὴν πμετέραν μουσικήν, ἐπονησαν οὔτε, ὡς ἀριθμός εἰς ἀληθεῖς ἐπιστήμονας καὶ ἐργάθμισιν τῇ βοηθείᾳ τῆς μελωδίας τῆς διὰ τῆς ιερᾶς παραδόσεως περισσωζομένης, ἢ δὲ ἐπιστήμην τῆς Λογοτεχνίας, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δεινοῦ φιδωζομένης, καλλιεργοῦτοῦ Κρουμβάχερ, ἐπικυροῦ διὰ τῶν φώτων καὶ τοῦ κύρους αὐτῆς τὸ δόθον καὶ τὸ ἀληθὲς τῆς τοιαύτης παρασημάνσεως. Καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐπικαίρου ταύτης συναντήσεως θεωροίας καὶ πράξεως, παραδόσεως καὶ ἐπιστήμης ἀποδεικνύεται δι' ἔργου δ., τι εἰπεν ἐσχάτως ὁ πμέτερος ἐλλόγιμος μουσικός καὶ συνάδελφος κ. Γ. Δ. Παχτίκος λιταν δρθῶς, δτι «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ήμῶν μουσικὴ, ὡς ἔχει νῦν, ἔχει τῶν φώτων καὶ τοῦ κύρους τῆς ἐπιστήμης μόνον ἀνάγκην καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ ζῶσα δὲ παοάδοσις θὰ χρονιμεύσῃ αὐτῇ ὡς σπουδαῖα συμβολὴ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας....»

(Μ. Συλλόγου τεῦχος Β' σελ. 61).

§ 12. Καὶ οὖν, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι, νομίζω· διὰ τὸ περὶσπούδαστον τοῦτο ζῆτημα, δὲ πραγματεύθην ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων μου, στηριχθεὶς οὐ μόνον εἰς τὴν ἐμὴν πεῖθαν καὶ ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δύσφωνον γνώμην τῶν διαληφθέντων διασκέμων ἀνδρῶν, νομίζω, λέγω, διὰ ἀρκούντως ἔξηντλήθη. Καὶ ἀν μὲν ἐπέτυχον κατά τι εἰς τὴν λύσιν τοῦ σκοπουμένου, εἴθε ν' ἀποδῆ τοῦτο χρήσιμον καὶ ὡφέλιμον τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ, ης ἐκ νεαρᾶς ηλικίας τυγχάνω καὶ ἐγὼ πιστότατος αὐτῆς ἐργάτης καὶ λάτρις, ἀν δὲ οὐχὶ, ἀποδοτέον τοῦτο δχι εἰς τὴν ἐμὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ πάντως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἀντίληψιν, τὴν μετὰ δυσκολίας συλλαμβάνουσαν ἀείποτε τὴν ἀληθειαν.¹ Ἐν πάσῃ δύμως περιπτώσει, ἐπιτρέψατε μοι, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι, νὰ φρονῶ μετὰ πεποιθήσεως πλέον, διὰ τὸ ζῆτημα τοῦτο, διπερ ἀλλοτε ἐνομίζετο διὰ ητο ἐκ τῶν δυσπροσίτων καὶ δυσθεωρήτων καὶ ἐπομένως πάνυ δλίγοις καταληπτὸν, σῆμερον δύμως τῇ βοηθείᾳ τῶν νεωτέρων συγγραμμάτων, ὃν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, εὔτυχῶς καθίσταται προσιτὸν εἰς πάντας ημᾶς. Ἐπουένως καιρὸς πλέον δπως, βοηθούμενοι ἐκ τῶν παρουσιαζούμενων ηδη εύνοϊκῶν τούτων πειστάσεων καὶ προπαρασκευαζόμενοι δεδοντως, ὡς ἀπαιτεῖ αὐτὴν ἡ σπουδαιότης τοῦ πρόγραμματος, προσδῶμεν ἐν ἐπιγνώσει εἰς δριστικὰ μέτρα, κανονίζοντες καὶ ὑποδεικνύοντες πλέον τοὺς ἐν τοῖς μουσικοῖς κειμένοις ὑπάρχοντας διαφέροντας μικτοὺς ρυθμοὺς, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, ἐφ' ης, ὡς καταδείκνυται πλέον σαφῶς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς Λογοτεχνίας, ἀναμφιδόλως στηρίζεται ἡ πασα ἡ ἡμετέρα ἀσματογραφία. Τοῦτο πρὸ παντὸς ἀλλού ἀπαιτεῖ πλέον αὐτὴν ἡ ἔθνικὴ ημῶν φιλοτιμία, διότι ἀλλως, ἀναβάλλοντες τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς συνήθουσας ημῶν μεθόδου τῆς φραστικῆς, κινδυνεύομεν νὰ εὔρεθῶμεν εἰς τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο σημεῖον νὰ διδάξωσιν ημᾶς τὴν μουσικὴν τῶν πατέρων ημῶν οἱ ξένοι, οἵτινες, ὡς πάντες γνωρίζομεν, ηρχισαν ηδη νὰ ἔξετάζωσιν αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστημοδύνης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ ταῦτα, θερμῶς παρακαλῶ τὸν ημέτερον Σύλλογον, εἰς ὃν καθηκόν μου θεωρῶ, δπως ἐκφράσω αὐτῷ τὴν βαθεῖάν μου εύγνωμοδύνην διὰ τὰς πολυτίμοις ὑπηρεσίας, ἀς ἔξακολουθεῖ παρέχων τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, δπως, ἀφοῦ μελετήσῃ καὶ ἔξετάσῃ ἐπισταμένως πάντα τὰ τὸ ζῆτημα τοῦτο ἀφορῶντα μετὰ τῆς δεούσης ἐρεύνης καὶ ἀκριβείας, τῇ βοηθείᾳ πάντως τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ιερᾶς παραδόσεως, καὶ εὐρεθῆ οὕτω ἐν πλήρει γνώσει τοῦ πρόγραμματος, ἀποφανθῆ δριστικῶς καὶ ἀνευ περαιτέρῳ ἀναβολῆς, τῇ ἐγκρίσει καὶ συμπράξει τῆς μητρὸς ημῶν Ἐκκλησίας, ης πρὸς εὔτυχίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, δ ἀνώτατος αὐτῆς ἀρχηγὸς τυγχάνει καὶ δ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενος καὶ ἐν τῷ ζῆτηματι τούτῳ, ἀποφανθῆ, λέγω, ἐπὶ τῶν δύο τούτων συναφῶν ζητημάτων, περὶ τε δηλονότι τῶν ἀρχῶν, αἵτινες δέον νὰ κυριαρχήσωσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ

μουσικῆς, ὡς πρὸς τὰ ἐν χρήσει δυταὶ ἐν αὐτῇ ποικίλα εἰδη τῶν ρυθμῶν, καὶ περὶ τῶν μετρικῶν σχημάτων καὶ τῶν τεχνικῶν δρῶν, ὡν δέον νὰ ποιώμεθα χρῆσιν ἐν αὐτῇ, εἰς δῆλωσιν μὲν τῶν διαφόρων ρυθμικῶν ποδῶν, οἵτινες θὰ διέπωσι τὰ δύματα, κοινὴν δὲ ἀπάντων ἡμῶν συνεννόσιν.

Εὔχομαι δὲ αὐτῷ ἐκ καρδίας, δπως καταλήξῃ εἰς αἰσια ἀποτελέσματα, πρὸς εὐκλειαν μὲν τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης, καύχημα δὲ τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Γ. ΠΡΩΓΑΚΗΣ

Μουσικοδιδάσκαλος ἐν τῇ κατὰ Χάλκην
ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΡΜΟΝΙΑ

ΕΝ ΤΗ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΗΜΩΝ ΜΕΛΩΔΙΑΣ

‘Ως ἐν παντὶ θέματι, διὰ τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ σπουδῆς αὐτοῦ, ἐπιδιώκεται σκοπός τις, ἀφορῶν κυρίως πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα, τούτεστιν ἐφαρμογὴν, ἐκτέλεσιν, πρᾶξιν, οὗτῳ καὶ διὰ τῆς μελέτης καὶ σπουδῆς τῆς θεωρίας τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐπιδιώκεται ἡ ἀρμονικὴ ἐκτέλεσις τῆς ιερᾶς ἡμῶν μελωδίας. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, πρόδηλον ἀποβαίνει, ὅτι ἡ περὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σπουδὴ καὶ μελέτη ἀξία ἐστὶ τῆς μερίμνης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν φιλούντων τὴν μουσικὴν ἀρμονίαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ιερᾶς ἡμῶν μελωδίας.

Διὸ καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, συνωδὰ τῷ σκοπῷ αὐτοῦ, εὐλόγως ἐν τῇ λειτουργίᾳ του ἐπελάβετο τῆς ἐξετάσεως καὶ μελέτης σπουδαιοτάτων περὶ τῆς θεωρίας τῆς ἡμετέρας ιερᾶς μουσικῆς